

**КАДРОВА СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА
РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ**

© 2020 КАЛІНІЧЕНКО Л. Л., ШУМИЛО О. С., КУЛІМЯКІН Я. Ю.

УДК 658:65.012.8:339
JEL Classification: A100; F100; J200**Калініченко Л. Л., Шуміло О. С., Кулімякін Я. Ю.****Кадрова складова економічної безпеки підприємства роздрібною торгівлі**

Метою статті є дослідження та уточнення теоретичних засад кадрової безпеки підприємства роздрібною торгівлі. У статті за допомогою компаративного аналізу наявних визначень науковців з'ясовано сутність поняття «кадрова безпека підприємства». Визначено відсутність єдиного розуміння сутності кадрової безпеки підприємства серед науковців, адже вона розглядається як багатогранне поняття. Визначення сутності кадрової безпеки підприємства поділено на три напрямки: розуміння кадрової безпеки підприємства як підвищення ефективності використання кадрового потенціалу; як складової економічної безпеки з позиції захисту; з позиції управління персоналом. Враховуючи особливості підприємств роздрібною торгівлі, уточнено та доповнено поняття кадрової безпеки підприємства. Вона розуміється як стан захищеності інтересів підприємства з розвитку ефективності діяльності, адаптації до змін і підвищення стійкості функціонування. З позиції системного підходу досліджено зовнішні та внутрішні загрози кадровій безпеці підприємства роздрібною торгівлі. Визначено завдання кадрової безпеки підприємства у розрізі загальної економічної безпеки торговельного підприємства. Досліджено функції управління кадрами у розрізі забезпечення економічної безпеки підприємства, серед них зазначено основні: визначення потреб у персоналі та забезпечення підприємства роздрібною торгівлі кадрами; розвиток і використання персоналу; мотивація результатів праці та поведінки; інформаційно-правове управління персоналом. Класифіковано та досліджено методи забезпечення кадрової безпеки підприємства роздрібною торгівлі. Вони поділені на фінансові, психологічні, організаційні, технологічні, адміністративні і дисциплінарні.

Ключові слова: кадрова безпека, економічна безпека, підприємство, роздрібна торгівля.**DOI:** <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2020-1-138-143>**Бібл.:** 16.**Калініченко Людмила Леонідівна** – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки, Харківський національний університет будівництва та архітектури (вул. Сумська, 40, Харків, 61000, Україна)**E-mail:** dkll1905@gmail.com**ORCID:** <http://orcid.org/0000-0001-9847-8448>**Шуміло Ольга Станіславівна** – доктор економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки, Харківський національний університет будівництва та архітектури (вул. Сумська, 40, Харків, 61000, Україна)**E-mail:** Olqashumilo0614@gmail.com**ORCID:** <http://orcid.org/0000-0002-0574-248X>**Кулімякін Ярослав Юрійович** – магістрант, Харківський національний університет будівництва та архітектури (вул. Сумська, 40, Харків, 61000, Україна)**E-mail:** kafekonomika@ukr.net**ORCID:** <http://orcid.org/0000-0003-0072-2487>УДК 658:65.012.8:339
JEL Classification: A100; F100; J200**Калініченко Л. Л., Шуміло О. С., Кулімякін Я. Ю. Кадровая составляющая экономической безопасности предприятия розничной торговли**

Целью статьи является исследование и уточнение теоретических основ кадровой безопасности предприятия розничной торговли. В статье с помощью компаративного анализа существующих определенных ученых определена сущность понятия «кадровая безопасность предприятия». Выявлено отсутствие единого понимания сущности кадровой безопасности предприятия среди ученых, поскольку она рассматривается как многогранное понятие. Определения сущности кадровой безопасности разделены на группы по направлениям: понимание кадровой безопасности предприятия как повышение эффективности использования кадрового потенциала; как составляющей экономической безопасности с позиции защиты; с позиции управления персоналом. Учитывая особенности предприятий розничной тор-

UDC 658:65.012.8:339
JEL Classification: A100; F100; J200**Kalinichenko L. L., Shumilo O. S., Kulimakin Y. Y. The Personnel Component of Economic Resilience of a Retail Enterprise**

The aim of the article is to study and clarify the theoretical basis of personnel security in a retail enterprise. Using a comparative analysis of the existing definitions, the essence of the concept "enterprise personnel security" is determined. The lack of a common understanding of the essence of enterprise personnel security among scientists, since it is considered as a multifaceted concept, is revealed. The definitions of the essence of personnel security are broken down into the following groups: understanding of enterprise personnel security as an increase in the efficiency of using personnel potential; as a component of economic resilience in terms of protection; in terms of personnel management. Given features of retail enterprises, the concept of enterprise personnel security is clarified and supplemented. It is considered as a degree of protection of an enterprise's interests in enhancing operational

говли, уточнено і доповнено поняття кадрової безпеки підприємства. Она понимается как состояние защищенности интересов предприятия по развитию эффективности деятельности, адаптации к изменениям и повышению устойчивости функционирования. С позиции системного подхода исследованы внешние и внутренние угрозы кадровой безопасности предприятия розничной торговли. Определены задачи кадровой безопасности предприятия в разрезе общей экономической безопасности предприятия. Исследованы функции управления кадрами в разрезе обеспечения экономической безопасности предприятия, среди них указаны основные: определение потребностей в персонале и обеспечение предприятий розничной торговли кадрами; развитие и использование персонала; мотивация результатов труда и поведения; информационно-правовое управление персоналом. Классифицированы и исследованы методы обеспечения кадровой безопасности предприятия розничной торговли. Они разделены на финансовые, психологические, организационные, технологические, административные и дисциплинарные.

Ключевые слова: кадровая безопасность, экономическая безопасность, предприятие, розничная торговля.

Библ.: 16.

Калиниченко Людмила Леонидовна – доктор экономических наук, профессор, заведующий кафедрой экономики, Харьковский национальный университет строительства и архитектуры (ул. Сумская, 40, Харьков, 61000, Украина)

E-mail: dkl11905@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-9847-8448>

Шумило Ольга Станиславовна – доктор экономических наук, доцент, доцент кафедры экономики, Харьковский национальный университет строительства и архитектуры (ул. Сумская, 40, Харьков, 61000, Украина)

E-mail: Olgashumilo0614@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-0574-248X>

Кулимякин Ярослав Юрьевич – магистрант, Харьковский национальный университет строительства и архитектуры (ул. Сумская, 40, Харьков, 61000, Украина)

E-mail: kafekonomika@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-0072-2487>

Вступ. Стійке функціонування та розвиток підприємств роздрібної торгівлі на ринку значною мірою залежить від персоналу. Персонал торговельного підприємства безпосередньо впливає на всі аспекти його життєдіяльності, відіграє ключову роль у забезпеченості конкурентоспроможності та має невід'ємний зв'язок із його економічною безпекою. Ефективне функціонування системи економічної безпеки підприємства обумовлюється її складовими, серед яких значна роль належить кадровій безпеці (складовій), завдяки якій створюються передумови для продуктивної роботи торговельного персоналу. Склад кадрів, інтелект і професіоналізм значною мірою впливають на економічну безпеку підприємства, тому доцільним є виокремлення та дослідження кадрової складової в системі економічної безпеки підприємства. Процес забезпечення кадрової безпеки підприємства роздрібної торгівлі, який є необхідним для усунення економічних і соціальних загроз, є найважливішим аспектом забезпечення економічної безпеки підприємства у сучасних умовах господарювання.

efficiency, adapting to changes, and increasing stability of its functioning. From the position of a systems approach, the external and internal threats to personnel security in a retail enterprise are investigated. The tasks aimed at ensuring personnel security in an enterprise in the context of the overall economic resilience of the enterprise are determined. The functions of personnel management in the context of ensuring economic resilience of an enterprise are investigated. Furthermore, there identified the basic ones including determination of personnel requirements and provision of retail enterprises with personnel; personnel development and use; performance and behavior motivation; information and legal personnel management. The methods for ensuring personnel security in a retail enterprise are analyzed and classified. They are divided into financial, psychological, organizational, technological, administrative and disciplinary ones.

Keywords: personnel security, economic resilience, enterprise, retail.

Bibl.: 16.

Kalinichenko Liudmila L. – Doctor of Sciences (Economics), Professor, Head of the Department of Economics, Kharkiv National University of Construction Engineering and Architecture (40 Sumska Str., Kharkiv, 61000, Ukraine)

E-mail: dkl11905@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-9847-8448>

Shumilo Olha S. – Doctor of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Economics, Kharkiv National University of Construction Engineering and Architecture (40 Sumska Str., Kharkiv, 61000, Ukraine)

E-mail: Olgashumilo0614@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-0574-248X>

Kulimakin Yaroslav Yu. – Graduate Student, Kharkiv National University of Construction Engineering and Architecture (40 Sumska Str., Kharkiv, 61000, Ukraine)

E-mail: kafekonomika@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-0072-2487>

Дослідженню теоретичних засад кадрової безпеки приділяли увагу значна кількість науковців, серед них: О. Ареф'єва, А. Кібанова, О. Кіріченко, О. Літовченко, Н. Логінова, А. Мітрофанов, І. Чумарін, Н. Швець та ін. Попри значний внесок науковців у дослідження теоретичних положень кадрової безпеки підприємства, вона потребує поглибленого вивчення та вдосконалення, а саме кадрова безпека підприємств роздрібної торгівлі, оскільки вони піддаються значною мірою змінам, впливу трансформаційних процесів в економіці.

Метою статті є дослідження та уточнення теоретичних засад кадрової безпеки підприємства роздрібної торгівлі.

Викладення основного матеріалу дослідження. Економічну безпеку підприємства роздрібної торгівлі слід трактувати як стан захищеності підприємства від внутрішніх і зовнішніх загроз і властивість системи до адаптації змінам умов функціонування, здатність протистояти загрозам.

З позиції системного підходу системою економічної безпеки підприємства роздрібною торгівлі вважають сукупність взаємопов'язаних підсистем – складових економічної безпеки (фінансової, ринкової, товарної, кадрової, технологічної, інформаційної, політико-правової), яка спрямована на забезпечення високого рівня економічної безпеки підприємства шляхом адаптації до змін умов і чинників зовнішнього та внутрішнього середовища [13].

Серед складових економічної безпеки підприємства знаходиться кадрова безпека як підсистема, яка гарантує стабільне та максимально ефективне функціонування підприємства і високий потенціал розвитку в майбутньому [1].

Можна стверджувати, що кадрова складова економічної безпеки має здійснюватися одночасно за кількома напрямками [2]:

перший – визначення та ідентифікація зовнішніх та внутрішніх загроз для кадрової безпеки підприємства;

другий – посилення роботи з працівниками підприємства з метою підвищення ефективної діяльності всіх категорій персоналу;

третій – збереження і розвиток інтелектуального потенціалу, поповнення знань і професійного досвіду працівників підприємства;

четвертий – унеможливлення виникнення загроз для економічної безпеки підприємства джерелом яких є сам персонал.

Зростання ролі кадрової складової економічної безпеки підприємства роздрібною торгівлі в сучасних умовах обумовлено, з одного боку, такими соціальними тенденціями, як демократизація суспільства, лібералізація економіки й ринку праці, зміна сутності контролю за персоналом, підвищення ролі управління персоналом в управлінні торговельним підприємством. З іншого боку, спостерігаються процеси ускладнення праці, підвищення ролі творчості й інновацій, надання працівникам волі й автономії в прийнятті рішень, що приводить до ослаблення можливості жорсткого контролю за персоналом [3].

З метою уточнення поняття кадрової безпеки підприємства роздрібною торгівлі дослідимо суть поняття «кадрова безпека», яке існує серед науковців і на підприємствах. Воно визначається як комплекс дій та взаємовідношень персоналу, за якого відбувається ефективне економічне функціонування підприємства, його здатність протистояти внутрішнім і зовнішнім впливам і загрозам, пов'язаним із персоналом, діагностика та прогнозування впливу персоналу на показники роботи, його інтелектуальний потенціал і трудові відносини загалом. Кадрова безпека є синтетичною категорією економічної теорії, теорії управління персоналом, економіки праці, соціології, політології [4].

У результаті дослідження наявних наукових підходів до трактування поняття «кадрова безпека» виокремлено декілька груп щодо її розуміння.

До першої групи увійшли визначення науковців, які розуміють кадрову безпеку підприємства як підвищення ефективності використання кадрового потенціалу. Так, автори О. Ареф'єва, О. Литовченко трактують кадрову безпеку як сукупність управлінських заходів, пов'язаних з ефективним формуванням і використанням кадрового потен-

ціалу підприємства з метою забезпечення та підтримки економічної стійкості та результативності господарської діяльності підприємства [5]. А. Кібанова розглядає кадрову безпеку як генеральний напрямок кадрової роботи, тобто сукупність принципів, методів, форм організаційного механізму з опрацювання цілей, завдань, які спрямовані на збереження, зміцнення й розвиток кадрового потенціалу, створення відповідального і високопродуктивного згуртованого колективу, здатного вчасно реагувати на постійно мінливі вимоги ринку з урахуванням стратегії розвитку організації [6].

Другу групу складають визначення, в яких науковці розуміють кадрову безпеку як складову економічної безпеки з позиції захисту. Так, Н. Логінова, визначає кадрову безпеку як найбільш важливу складову економічної безпеки підприємства, яка має на меті виявлення, знешкодження, запобігання, відвернення та попередження загроз, небезпек і ризиків, які спрямовані на персонал та його інтелектуальний потенціал, і ті, які йдуть безпосередньо від нього, що повинно проявлятися в системі управління трудовими ресурсами та в кадровій політиці підприємства [7]. З позиції захисту визначають суть кадрової безпеки А. Митрофанов та М. Петров, розуміючи її як становище організації як соціальної спільності й індивіда в ній, за якого вплив на них із боку природного, економічного й соціального середовищ, а також внутрішнього середовища самої людини не здатні заподіяти шкоди. За визначенням Н. Швець: кадрова безпека – стан захищеності компанії від ризиків і загроз, пов'язаних із персоналом [8]. Прихильником такого підходу до визначення суті кадрової безпеки є І. Чумарін. Він розглядає кадрову безпеку як процес запобігання негативним впливам на економічну безпеку підприємства за рахунок ризиків і загроз, пов'язаних з персоналом, його інтелектуальним потенціалом і трудовими відносинами в цілому [9].

Представниками третьої групи визначень, що розкривають суть кадрової безпеки з позиції управління персоналом, є О. Кириченко, який зазначає, що кадрова безпека – це правове та інформаційне забезпечення процесу управління персоналом: вирішення правових питань трудових відносин, підготовка нормативних документів, що їх регулюють, забезпечення необхідною інформацією всіх підрозділів управління персоналом [10]. А. Шаваєв розуміє це поняття як стан захищеності суспільно-прогресивних інтересів організації з розвитку й удосконалення її людського капіталу, підтримки ефективної системи управління людськими ресурсами та мінімізації ризиків компанії, пов'язаних із її кадровою складовою [11]. І. Мігус пропонує розглядати кадрову безпеку як забезпеченість підприємства кадровими ресурсами, формування ефективної системи управління персоналом і комунікативної політики [12].

Із метою виявлення впливу кадрової безпеки на рівень економічної безпеки підприємства виділяють два тісно взаємозв'язані й водночас самостійні напрями. Перший напрямок, спрямований на розвиток інтелектуального потенціалу підприємства за рахунок матеріальних і людських ресурсів, збереження прав на інтелектуальну власність або її використання (патентів, ліцензій, інших прав на інтелектуальну власність) та поповнення знань і професійного

досвіду працівників підприємства. Також зазначимо, що носіями інтелектуального потенціалу підприємства є працівники високого інтелектуально-кваліфікаційного рівня. Другий напрям спрямований на роботу з персоналом підприємства, адже співробітники впливають на всі аспекти життєдіяльності підприємства, вони невід'ємно пов'язані з його ефективною діяльністю.

З огляду на специфіку праці в роздрібній торгівлі (безпосередній контакт зі споживачем) та прямий вплив персоналу на обсяги товарообороту та прибутковість підприємства (грунтуючись на якісній консультації продавців-консультантів та їх вмінні спілкуватися, споживач приймає рішення щодо здійснення купівлі) значущим для кадрової складової економічної безпеки торговельного підприємства є забезпечення якості персоналу. Саме наявність на підприємстві роздрібної торгівлі висококваліфікованого персоналу є одним із головних факторів, що зумовлює темпи розвитку підприємства, зростання його конкурентних переваг, якість обслуговування покупців і задоволення їх попиту, зростання ефективності діяльності підприємства в цілому [13].

За результатами проведеного компаративного аналізу визначень науковців щодо розуміння сутності кадрової безпеки та виділених особливостей торговельної галузі пропонуємо її удосконалене визначення.

Кадрова безпека підприємства роздрібної торгівлі – це стан захищеності інтересів підприємства з розвитку ефективності діяльності, адаптації змін і підвищення стійкості функціонування пов'язаний із забезпеченням якості персоналу.

Кадрова безпека підприємств роздрібної торгівлі є домінуючою щодо інших складових системи економічної безпеки, адже вона забезпечується безпосередньо персоналом, кадрами, первинними елементами будь-якого підприємства.

Ціль кадрової безпеки підприємства роздрібної торгівлі – це захист підприємства від існуючих зовнішніх та внутрішніх загроз стосовно персоналу й забезпечення якості персоналу, завдяки чому мають підвищуватись обсяги товарообороту підприємства, його прибутковість і конкурентоспроможність.

Під час забезпечення кадрової безпеки підприємства роздрібної торгівлі, наявні загрози слід розділяти на зовнішні та внутрішні. Зовнішні загрози формуються у зовнішньому середовищі підприємства, вони не залежать від персоналу і негативно впливають на функціонування торговельного підприємства, сприяють його збиткам. Внутрішні загрози формуються на самому підприємстві, де джерелом їх виникнення є персонал підприємства.

Персонал може бути чинником стабільності економічної безпеки і водночас джерелом негативних впливів на неї, а саме:

- помилкові дії окремих співробітників фірми – від кур'єра до керівника найвищої ланки; вплив посадових осіб органів державної влади та управління, в тому числі правоохоронних, податкових та інших контролюючих структур;
- дії різних суб'єктів господарювання, особливо підприємств-конкурентів (економічні, розвідувальні, вплив на окремі ланки діяльності);

- ланцюжки неефективних рішень персоналу підприємства через недостатню кваліфікацію, недбалість керівників, менеджерів, логістів, аналітиків [14].

До зовнішніх загроз кадрової безпеки підприємства роздрібної торгівлі можна віднести: зниження купівельної спроможності населення; нестабільну політичну ситуацію в країні; підвищення податкового навантаження на платників податків; інфляційні процеси, зміну курсу валют; підвищення мінімальної заробітної плати та відрахувань на соціальні заходи; підвищення конкуренції на ринку; кращі умови мотивації персоналу у конкурентів, що сприяє перебігу кращих спеціалістів; зовнішній тиск на співробітників та потрапляння їх у різну залежність.

До внутрішніх загроз можна віднести: невідповідність кваліфікації співробітників вимогам, які до них висуваються; недостатню кваліфікацію співробітників; слабку організацію системи управління персоналом; слабку організацію системи навчання; неефективну систему мотивації; помилки у плануванні ресурсів персоналу; зниження кількості раціоналізаторських пропозицій та ініціатив; звільнення кваліфікованих співробітників за власним бажанням; орієнтацію співробітників на вирішення внутрішніх тактичних завдань; орієнтацію співробітників на дотримання інтересів підрозділу; відсутність або «слабку» корпоративну політику; неякісну перевірку кандидатів під час прийому на роботу [15].

Зазначимо, що система кадрової безпеки підприємства роздрібної торгівлі має формуватися з урахуванням забезпечення безпеки персоналу, тобто створити всі системи безпеки відповідно до наявних загроз.

На основі розуміння причин виникнення наявних загроз зовнішнього середовища та загроз, джерелом яких є персонал, та їх впливу на рівень економічної безпеки торговельного підприємства формуються завдання кадрової безпеки.

Серед основних завдань кадрової безпеки підприємства роздрібної торгівлі можна виділити:

- формування кадрової стратегії підприємства роздрібної торгівлі;
- забезпечення підприємства необхідним персоналом відповідно до наявних вакансій;
- вибір найбільш ефективних форм залучення трудових ресурсів для торговельного підприємства;
- індексація заробітної плати працівників;
- виявлення та попередження порушень з боку персоналу, що можуть запобігти інтересам підприємства;
- розробка та застосування ефективних форм мотивації та матеріального стимулювання персоналу;
- інтелектуальний розвиток персоналу, підвищення кваліфікації працівників;
- формування та досягнення високого рівня корпоративної культури;
- проведення оцінки ефективності праці за показниками зростання обсягів продажу, знання товарного асортименту, якості обслуговування споживачів;
- аналіз ситуації у конкурентів та взагалі на ринку праці;

- підвищення привабливості підприємства роздрібною торгівлі.
- створення можливості динамічного особистісного та професійного зростання персоналу.

Особливості організації кадрової безпеки на підприємстві роздрібною торгівлі різняться для підприємств різного розміру, формату, форм власності, територіальної приналежності, але існують загальні характеристики, що притаманні для кожного підприємства. Такими характеристиками є функції кадрової безпеки, які відображають сутність і роль її у забезпеченні та гарантуванні загальної економічної безпеки торговельного підприємства. Так, на невеликих торговельних підприємствах, магазинах, торговельних майданчиках та інших функції забезпечення кадрової безпеки виконують керівники підприємства, власники. У великих компаніях, торговельних центрах кількість суб'єктів кадрової безпеки значно вища, на таких підприємствах організовано відповідні підрозділи з управління персоналом, назначені відповідальні особи, між якими розподілено функції управління персоналом. Функції управління персоналом у розрізі забезпечення кадрової безпеки торговельного підприємства такі:

- визначення потреб у персоналі та забезпечення підприємства роздрібною торгівлі кадрами;
- розвиток і використання персоналу;
- мотивація результатів праці та поведінки; інформаційно-правове управління персоналом.

Методи забезпечення кадрової безпеки підприємства роздрібною торгівлі можна класифікувати на: фінансові, психологічні, організаційні, технологічні, адміністративні, дисциплінарні.

До *фінансових* методів слід віднести методи, які створюють матеріальні та мотиваційні умови для торговельного персоналу, менеджерів підприємств з метою їх утримання та не допущення їх перебігу до підприємств-конкурентів. Тому головним є контроль за заробітною платою, забезпечувати своєчасну відповідність її виконаної роботи.

Під *психологічними* методами розглядають способи впливу на стосунки і зв'язки між працівниками. Має бути створено сприятливий клімат на торговельному підприємстві, що сприяє формуванню стабільного колективу, підвищенню можливості управління поведінкою персоналу, вирішення їх індивідуальних проблем. Вирішення конфліктів, керування стресом, створення корпоративної культури. За таких умов працівники залишатимуться на підприємстві і цінуватимуть своє місце роботи.

Організаційні методи створюють умови, в яких підприємство роздрібною торгівлі функціонує та розвивається на основі розподілу функцій керівників, менеджерів та іншого персоналу.

Технологічні методи з позиції забезпечення кадрової безпеки підприємства роздрібною торгівлі – це розробка правил роботи з інформацією та документами, доведення їх до кожного співробітника. Правила нерозголошення інформації може прописуватися у контракті під час прийому на роботу. Також до цих методів відноситься впровадження на торговельних підприємствах сучасних форм охорони власності, правове та інформаційне забезпечення процесу управління персоналу торговельного підприємства.

Сферою застосування *адміністративних* методів забезпечення кадрової безпеки є перевірка персоналу при прийому на роботу для визначення рівня професіоналізму та інтелектуального рівня: підбір персоналу, тестування та анкетування, проведення співбесід.

Процес захисту підприємства від небезпеки починається на етапі підбору працівників на наявні вакансії. А саме буквально з першої хвилини, коли особа, яка займається відбором персоналу, бачить кандидата на працевлаштування. І цей процес захисту існує безперервно у весь період функціонування підприємства, так само, як безперервно функціонує на ньому його персонал [16].

Застосування *дисциплінарних* методів на торговельних підприємствах відбувається у разі недотримання значених вимог щодо роботи з окремою інформацією, невиконання трудових зобов'язань, крадіжок, шляхом штрафів, стягнення, зауважень, переміщення посадових осіб, звільнення та інше.

Висновки. У результаті проведеного дослідження теоретичних аспектів кадрової безпеки визначено, що існує багато підходів до визначення її суті. Кадрова безпека підприємств роздрібною торгівлі з урахуванням галузевої специфіки розглядається як захист підприємства від наявних зовнішніх і внутрішніх загроз стосовно персоналу й забезпечення якості персоналу. З позиції системного підходу вона має внутрішнє та зовнішнє середовище, сповнене небезпек і загроз. Відповідно до наявних загроз під час забезпечення кадрової безпеки формуються завдання кадрової безпеки підприємства роздрібною торгівлі, визначаються функції і методи управління нею. Забезпечення кадрової безпеки підприємства роздрібною торгівлі є важливим напрямком у підвищенні рівня загальної економічної безпеки, а також засобом досягнення підприємством стійких конкурентних переваг.

Перспективою подальших досліджень буде розробка методичних рекомендацій щодо оцінювання кадрової безпеки підприємства роздрібною торгівлі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Козаченко Г. В., Пономарьов В. П., Ляшенко О. М. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення: монографія. Київ : Лібра, 2003. 280 с.
2. Шира Т. Б. Теоретичні аспекти забезпечення економічної безпеки підприємства. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2014. Вип. 24.2. С. 361–366.
3. Чаплигіна Ю. С. Етимологічний аналіз категорії «кадрова безпека». *Управління розвитком*. 2011. № 4 (101). С. 102–104.
4. Пархоменко-Куцевіль А. Кадрова безпека як складова частина економічної безпеки підприємства. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream>
5. Ареф'єва О. В., Литовченко О. Ю. Кадрова складова в системі економічної машинобудівних підприємств. *Актуальні проблеми економіки*. 2008. № 11. С. 95–100.
6. Кибанов А. Я. Управление персоналом организации. М.: ИНФРА-М, 2002. 638 с.
7. Логінова Н. І. Місце кадрової безпеки в економічній безпеці підприємства. *Коммунальное хозяйство городов: науч.-техн. сб.* 2009. № 87. С. 371–376.

8. Швець І. Б. Економічна безпека в управлінні персоналом. *Наукові праці ДонНТУ*. Серія : економічна. 2009. Вип. 36-1. С. 179–184.
9. Чумарин І. Г. Что такое кадровая безопасность. *Кадры предприятия*. 2003. № 2. С. 34–41.
10. Кіріченко О. А. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності : навч. посіб. Київ : Знання-Прес, 2002. 384 с
11. Шаваев А. Г. Криминологическая безопасность негосударственных объектов экономики. М. : ИНФРА-М, 1995. 126 с.
12. Кадрова безпека суб'єктів господарської діяльності: менеджмент інсайдерів : монографія / за ред. В. С. Сідака, І. П. Мігус. Черкаси : Маклаут, 2012. 258 с.
13. Шуміло О. С. Складові економічної безпеки підприємств роздрібної торгівлі. *Економічний простір*. 2015. № 100. С. 205–217.
14. Чердніченко Н. В. Кадрова безпека як складова частина економічної безпеки підприємства // Управління фінансово-економічною безпекою : матеріали наук.-практ. конф. (Суми, 28 серпня 2009 р.). Суми : СумДУ, 2009. С. 51–53.
15. Халіна О. В., Козаченко Н. О. Основні аспекти забезпечення кадрової політики підприємства *Наукові записки. Економічні науки*. 2017. № 2(55). С. 133–142.
16. Пучкова С. І. Методичні підходи до забезпечення кадрової безпеки підприємства. URL: dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/1234

REFERENCES

- Arefieva, O. V., and Lytovchenko, O. Yu. "Kadrova skladova v systemi ekonomichnoi mashynobudivnykh pidpriemstv" [Personnel Component in the System of Economic Machine-building Enterprises]. *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 11 (2008): 95-100.
- Chaplyhina, Yu. S. "Etymologichnyi analiz katehorii «kadrova bezpeka»" [Etymological Analysis of the Category «Personnel Safety»]. *Upravlinnia rozvytkom*, no. 4 (101) (2011): 102-104.
- Cherednychenko, N. V. "Kadrova bezpeka yak skladova chastyna ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva" [Personnel Security as an Integral Part of the Economic Security of the Enterprise]. *Upravlinnia finansovo-ekonomichnoiu bezpekoiu*. Sumy: SumDU, 2009. 51-53.
- Chumarin, I. G. "Chto takoye kadrovaya bezopasnost" [What is Personnel Security]. *Kadry predpriyatiya*, no. 2 (2003): 34-41.

Kadrova bezpeka subiektiv hospodarskoi diialnosti: menedzhment insaideramy [Personnel Security of Business Entities: Insider Management]. Cherkasy: Maklout, 2012.

Khalina, O. V., and Kozachenko, N. O. "Osnovni aspekty zabezpechennia kadrovoi polityky pidpriemstva" [Main Aspects of Ensuring the Personnel Policy of the Enterprise]. *Naukovi zapysky. Ekonomichni nauky*, no. 2 (55) (2017): 133-142.

Kibanov, A. Ya. *Upravleniye personalom organizatsii* [Personnel Management of the Organization]. Moscow: INFRA-M, 2002.

Kirichenko, O. A. *Menedzhment zovnishnyoekonomichnoi diialnosti* [Management of Foreign Economic Activity]. Kyiv: Znannia-Pres, 2002.

Kozachenko, H. V., Ponomaryov, V. P., and Liashenko, O. M. *Ekonomichna bezpeka pidpriemstva: sutnist ta mekhanizm zabezpechennia* [Economic Security of the Enterprise: Essence and Mechanism of Providing]. Kyiv: Libra, 2003.

Lohinova, N. I. "Mistse kadrovoi bezpeky v ekonomichnii bezpetsi pidpriemstva" [The Place of Personnel Security in the Economic Security of the Enterprise]. *Kommunalnoye khozyaystvo gorodov*, no. 87 (2009): 371-376.

Parkhomenko-Kutsevil, A. "Kadrova bezpeka yak skladova chastyna ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva" [Personnel Security as an Integral Part of the Economic Security of the Enterprise]. <http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream>

Puchkova, S. I. "Metodychni pidkhody do zabezpechennia kadrovoi bezpeky pidpriemstva" [Methodical Approaches to Ensuring Personnel Security of the Enterprise]. dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/1234

Shavayev, A. G. *Kriminologicheskaya bezopasnost negosudarstvennykh obektov ekonomiki* [Criminological Safety of Non-state Objects of the Economy]. Moscow: INFRA-M, 1995.

Shumilo, O. S. "Skladovi ekonomichnoi bezpeky pidpriemstv rozdrubnoi torhivli" [Components of Economic Security of Retailers]. *Ekonomichniy prostir*, no. 100 (2015): 205-217.

Shvets, I. B. "Ekonomichna bezpeka v upravlinni personalom" [Economic Security in Personnel Management]. *Naukovi pratsi DonNTU. Seriya : ekonomichna*, no. 36-1 (2009): 179-184.

Shyra, T. B. "Teoretychni aspekty zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva" [Theoretical Aspects of Ensuring the Economic Security of the Enterprise]. *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy*, no. 24.2 (2014): 361-366.

Стаття надійшла до редакції 10.02.2020 р.